

Még fölfedezhető a gyermek Krúdy világa!

Szomorú nyíregyházi séta

A magyar irodalom egyik csodája, Krúdy Gyula, 1932. június 11-én vagyontalansági eskü letételére kényszerült a Markó utcában. „*Lecsenedett szívvel álltam a bíró úr előtt, amikor végre megszabadított szenvedéseimtől, és elmondatta velem a vagyontalansági eskü formáját. Rendbe jöttem az élettel. De nem önmagammal. Esküt tettem, hogy semmim sincs. Vajon lehet semmi nélkül élni?*” Költői kérdésére rövidesen megadta a sors a kérlelhetetlen választ: 1933. május 12-én itthagya Krúdy a semmit is.

A nyíregyházi Jósza András Múzeum épületében a város vitathatalanul legnagyobb szülőjének emlékkiállítását látható. A bemutató rendezőinek az idézetben feltüntetett hagyaték alapján kellett gazdálkodni. Elgondolhatjuk, hogy nem volt könnyű dolguk. Krúdy királynak (ahogy néhai Bolya Péter emlegette) kézirat- és fényképhagyatékát más múzeumok tulajdonában lévő, itt többnyire ezen dokumentumok másolata látható. Ezt az igen érdekes és önmagában izgalmas, de látványnak nem túl változatos anyagot törekedtek a rendezők a korszak emlékeivel elevenebbé, plasztikusabbá tenni. Lát-hatunk próbababákra húzott „korabeli” ruhákat, kocsmasarkot, imitált kisvasút-végállomást. Talán a relikviáknak ez a jó szándékú, de leckerzerű felsorakoztatása is teszi, hogy a nézőben megfogalmazódik: mennyire nem a tárgyak lényegesekek Krúdy világában. A bók-lászo „*krúdysta*” azonnali kész-tetést érez, hogy tékájából elő-vegye azt a varázslatos világot – vigasztalás és megnyugta-tásul –, amelyből megbizonyo-sodhat róla, nem volt olyan szimpla Krúdy világa, mint ezen próbakisasszonyok szok-nyái. (Aki nek látta az a gya-nú ébred föl az emberben, hogy a rendezők jobban ismerik *Hu-szdrík* Zoltán filmjét, mint Krúdy írásait, és beleszettek a feladatba, hogy a film kedvéért stilizált regény-író-hőst meg-tesztessék.) Mentségül kíván-

kozik, hogy Krúdy hatvan éve halott, hogy azok a szemtanúk, akik még a *Krúdy világa* című kötet összeállításakor élőszó-val emlékeztek rá, szintén itt-

nyultsága, számára csak az volt a lényeg, hogy neve és monda-nivalója nyomdrafestéket lás-son. Társadalmat ritkán ábrá-zoltak annyira pontos metsze-

A svájci ház, hol Blaha Lujza is lakott, kitört ablakokkal, korhadt padlóval árválkodik

hagytak bennünket. Egyre kevesebb kapaszkodó áll mindannyiunk rendelkezésére, a rendezőkére is. Ez az a pillanat, amikor el kell búcsúznunk az emberien sokféle, de bizony esendően egysíkú visszaemlé-kezőktől, és magához az íróhoz kell fordulnunk, magyarul, ol-vasni.

Az köztudott, hogy az egyik legnagyobb írói hagyaték az övé, amelyben nem is annyira a megírt munkák szá-ma a lenyűgöző, hanem az a tény, hogy tizenhárom éves ko-rától halála pillanatáig írt, meg-hozzá az azonnali megjelenés igényével. Nem válogatott, nem érdekelte az adott lap poli-tikai, vallási, társadalmi írá-

tekben, mint ő tette. Félrebi-lentett fejjel hallgatott, minden visszaemlékező megegyezik abban, hogy kevés beszéddel élt – hallgatása munkájának csaknem nagyobb részét tette ki, mint az összefoglaló írás. Műveiben Nyíregyháza nem kap különösebben kiemelt sze-repet, de letagadhatatlanul je-len van. Ennek a jelenlétnek a hiánya az, amely ezen a kiállításon feltűnő. Rendezői elsa-lasztották annak a lehetőségét, hogy azt mutatták volna be Krúdyval kapcsolatban, amire csak itt van alkalmuk. A szelle-mi hátteret, a helyi színek összetevőit, ízeit, zamatát.

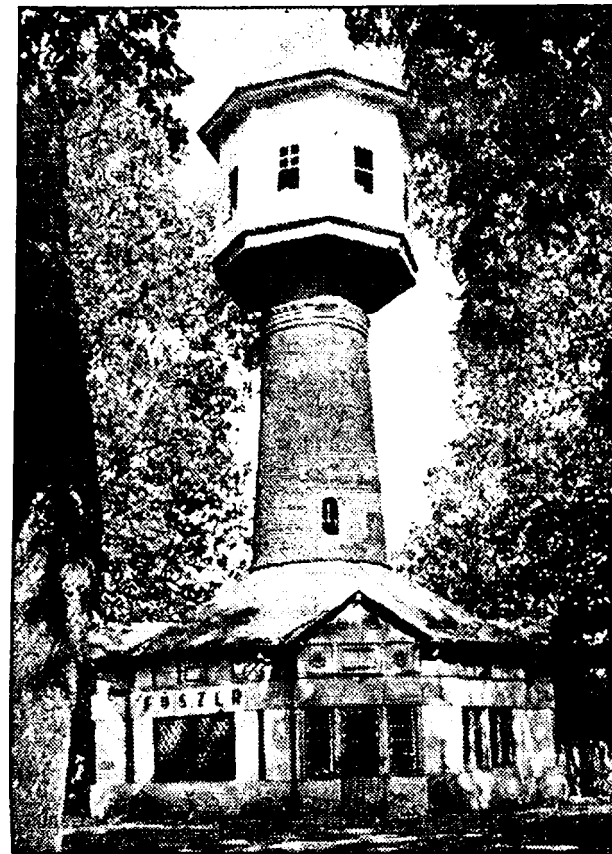
Nyíregyháza nem szép vá-ro, és ebben minden bizonytal-

annak is része van, hogy na-gyon fiatal. Krúdy Gyula gyer-mekkorában, évszázaddal ez-előtt éppen dinamikus, fejlődő szakaszában volt a város, míg ma alélt állapotban leledzik. Sem igazi főutcája, sem igazi főtere, sem sziluettje, a részlet-szépségek sem ragadják meg az ide látogatót. Főleg, ha csak a felszínre figyel. Krúdy alig-hanem ismerte és szerette is a város összevisszaságát. A tal-mi vakolatdíszes, rácsos kapus, se nem polgár-, se nem paraszt-építmények a rájuk aggatott, Disney-landes cégtáblák elle-nére még ma sem nélkülöznek bizonyos hangulatot. Az ide-gen véletlenül felfedezi egy mocsokszürke homlokzaton azt a táblát, amely hírlú adja, hogy valamikor cigányprimás, *Ben-czi Gyula* tulajdona volt. Fur-csa, hogy az akamok építkezé-si düh, ami az elmúlt évtize-dekben nálunk tombolt, és amelynek majd minden váro-sunk áldozatul esett, Nyíregy-házát elkerülte, s itt még min-dig felismerhető az a környe-zet, melyben Krúdy gyermek-ként, kamaszként mozoghatott. Milyen furcsa s milyen jellem-ző, hogy mégis szülőházául nem annak a helye van megje-lölve; hogy köz és utca ott van róla elnevezve, ahová semmi nem kötötte!

De nézzük, mit láthatunk ott, ahol szinte máig megörzö-dött tárgyszerűségében a múlt, Sóstón, a százados tölgyek alatt. Úgy tűnik, az „új földes-úr”, akinek errefelé ma minden komoly műtárgy a tulajdoná-ban van, azok melletti meg-semmisítését tűzte ki célul, és legfőbb gondja, hogy mindaz, ami érték, aminek esztétikai vagy érzelmi tartalma van, el-tűnjön. A Krúdy nevével jelzett szálloda üresen tátong, kerthe-lyiségében embermagas gaz, a kádfürdő tökéletes rom, a Sváj-ci ház, melyben Blaha Lujza és szülővárosa vendégeként az író is lakott, kitört ablakokkal, korhadt padlóval árválkodik. Igaz, székelykaput állítottak a park sarkára, ám az nem nyílik semmire. Ebek harmadán van a víztorony, az az épít-

mény, amely hozzáértő kézben és szándék szerint idegenfor-galmi látványosság lehetne, s a Montmartre lakóit kilelné a sárga irigység, ha tudnák, hogy egyáltalán ilyen létezik. Ezek az épületek nem világra-szóló látványosságok, de a hozzájuk fűződő személyes kapcsolatok révén nem csak a város lakosainak, de az erre vetődő vándorok számára is értékesek és pótolhatatlanok. Részai kulturális örökségünk-nek, amivel, úgy látszik, nem illik, nem érdemes (vagy egyenesen tilos?) foglalkozni, azokat óvni, karbantartani.

fel, ő gyűjtötte szorgalmasan. Hogy emlékszóbjára nincs a kétemeletes épületben, érhe-tetlen, de talán megmagyaráz-ható. De hogy az általa össze-szedett kincseknek egyetlen darabja sincs kiállítva, az már megbocsáthatatlan. Igaz, Krúdy Gyula tolla révén ő már úgyis örökre bekerült abba a panteonba, amelyet nem a napi kurzusok, kormányok rendez-getnek. Csak társadalmi kultu-rálságunk hiányának, nemzeti öntudatunk átlagos megnyílvá-nulási formájaként könyvelhet-jük el ezt a balfogást. És Krúdy Gyula rezignált sorait ismétel-

Ebek harmadán van a víztorony

A szerző felvételei

Jósza András, néhai megyei tisztiorvos nevét nem véletle-nül viseli a városi múzeum. A honfoglalás korának tárgyi ha-gyatékára, annak a szabolcsi földből gyakoribb felbukkaná-sára ez a nagy amatőr figyelt

gethetjük: „*Ne mérjük össze koldus nyomorunkat, vakolat és ablak nélküli lelkiünket, ősz-i légy ténfergésünket az emléke-zet délibábjában feltűnedező őseinkkel.*”

Kótai József